
LES DONES I LES NOVES LEGISLACIONS SOBRE ELS SEUS DRETS: EL CAS DEL DRET A LA SEGURETAT

ENCARNA BODELÓN GONZÁLEZ

Professora de filosofia del dret a la Universitat Autònoma de Barcelona
Directora del grup de recerca Antígona¹

En els últims anys han aparegut a Catalunya i Espanya legislacions específiques per a garantir i reconèixer els drets de les dones. Aquestes novetats legislatives tenen com a objectiu transformar les relacions de gènere en les nostres societats. Des d'aquest punt de vista, podem preguntar-nos en quina mesura cal que el dret a la seguretat sigui abordat també des d'una perspectiva antidiscriminària, des d'una perspectiva de gènere.

In the last years, some specific legislation has appeared in Catalonia and Spain in order to assure and recognize women's rights. These legislative novelties aim at transforming gender relationship. From this point of view, we can ask ourselves to what extent the right to security also needs to be tackled from an antidiscrimination perspective, from a gender perspective.

1. INTRODUCCIÓ

En els últims anys han aparegut a Catalunya i Espanya legislacions específiques per a garantir i reconèixer els drets de les dones. Aquestes novetats legislatives tenen com a objectiu transformar les relacions de gènere en les nostres societats. Per la mateixa raó, podem preguntar-nos en quina mesura cal abordar el dret a la seguretat també des d'una perspectiva antidiscriminària, des d'una perspectiva de gènere.

La desigualtat social entre els gèneres va donar lloc històricament a una relegació social, econòmica i jurídica de les dones i a la generació d'un conjunt d'estereotips sobre feminitat i masculinitat. La desigualtat social entre els gèneres ha produït discriminació social cap a les dones i assignacions rígides de papers socials per a dones i homes. Els homes també han viscut les conseqüències d'una socialització que els assigna determinats papers socials vinculats a un model de masculinitat.

Els indicadors mundials i nacionals ens mostren que, malgrat els avenços, la relegació social de les dones i la vulneració dels seus drets continua sent un dels problemes principals en totes les societats contemporànies: discriminació laboral, més pobresa, més càrrega de treball per la presència de la doble jornada, patiment de la violència de gènere, etc.

1. www.centreantigona.uab.cat.

A començaments del segle xx la denúncia de l'exclusió social i jurídica de les dones va tenir com a resposta per part dels Estats liberals l'ampliació del gaudi de drets a homes i dones. Progressivament al llarg del segle xx les declaracions de drets que havien estat pensades només per representar i garantir els drets dels homes burgesos es van estendre a altres sectors socials, entre d'altres les dones.

Els sectors socials que havien estat fora del model de drets liberals, com l'obrèr, van aconseguir incloure en les declaracions de drets de la primera part del segle xx nous drets. Drets que representaven demandes de sectors socials que no estaven inclosos quan es van elaborar les primeres cartes modernes de drets del XVIII. Així, per exemple, van aparèixer amb la Constitució alemanya de Weimar els drets socials i econòmics. Les constitucions i legislacions es van transformar incorporant nous drets i garanties que havien estat defensats pel moviment obrer, com el dret a l'educació universal, el dret a la salut, el dret a un salari mínim, etc.

Durant la primera meitat del segle xx es va abordar la discriminació de les dones sense incorporar nous drets, sense incorporar les reivindicacions dels moviments de dones o només incorporant-les parcialment i afirmant que la lluita contra la discriminació de gènere només requeria que les dones poguessin gaudir dels drets dissenyats pel model liberal.

En aquest sentit, durant gran part del segle xx garantir el dret de les dones semblava únicament aplicar els models de seguretat ja existents, sense tenir en compte que el disseny d'aquests models i en la mateixa configuració del dret a la seguretat no s'havien incorporat les característiques de les agressions i violències que pateixen les dones.

La segona meitat del segle xx ha confirmat que la incorporació de les dones a un model de drets que no ha tingut en compte el sexisme en el dret és un model fracassat i que hem de transformar les nostres estructures jurídiques per abordar el problema de la desigualtat en les relacions de gènere.²

Un exemple claríssim el tenim en el dret a la seguretat, el contingut del qual històricament va ser definit en funció de la seguretat prototípica que necessitava un home burgès: la seguretat en l'espai públic, específicament la seguretat d'un ciutadà propietari en l'espai públic. Es va deixar així fora del contingut del dret a la seguretat altres significats de la seguretat de les persones, com la seguretat en el treball, la seguretat a gaudir del medi ambient i la seguretat en l'espai de les relacions personals.

Avui dia sabem que garantir el dret a la seguretat d'homes i dones només es pot fer des del reconeixement que homes i dones pateixen actualment problemes en part iguals i en part diferents de seguretat.³ Un nombre molt més gran de dones que homes pateixen una gran inseguretat que prové de les relacions privades, de les formes de violència que es poden exercir contra elles en l'àmbit de la parella. Les agressions sexuals, les mutilacions genitals, al prostitució forçada són formes de violència que afecten majoritàriament la seguretat de les dones. Però no només

2. Bartlett, K. i Kennedy, 1991; Bodelón, 1999; Mestre, 2007.

3. Pitch, T.; Ventimiglia, C. 2001.

afecten majoritàriament les dones per casualitat. La major afectació de les dones respon al fet que es tracta de formes de violència que formen part de tot un conjunt de mecanismes que van més enllà de la violència intrapersonal i que són expressió de tota una història de discriminació.⁴

2. EL DRET A LA SEGURETAT EN EL CONTEXT DE LES NOVES POLÍTIQUES DE DRETS DE LES DONES

El dret a la seguretat de les dones ha de ser igualment garantit que el dret a la seguretat dels homes, però per fer-ho en condicions d'igualtat cal reconèixer la diferent afectació de la seguretat que pateixen homes i dones; cal reconèixer que el dret a la seguretat ha de tenir en compte la desigualtat de les relacions de gènere en les nostres societats. Afirmar que la violència en les nostres societats està entravessada per les relacions de gènere ens ha de portar també a afirmar que la seguretat ha de ser sensible a aquestes relacions.

No es tracta per tant únicament de reconèixer a les dones els drets ja configurats, sinó de repensar la nostra estructura de drets per construir una societat sense subordinació de gènere. La diferència és molt important i aquesta diferència explica el perquè de les noves legislacions sobre els drets de les dones al nostre país.

La necessitat de repensar l'estructura de drets per construir una societat sense subordinació de gènere està fonamentada en diferents elements, entre els quals analitzarem els tres següents i que expliquen l'aparició de les noves legislacions sobre els drets de les dones:

- a) el nou marc internacional i nacional de reconeixement dels drets de les dones;
- b) l'evolució de l'Estat de benestar i de les polítiques públiques antidiscriminatòries;
- c) la comprensió més complexa del dret a la igualtat.

2.1 EL NOU MARC INTERNACIONAL I NACIONAL DE RECONeixEMENT DELS DRETS DE LES DONES

Molts dels avenços que s'han fet en l'àmbit internacional han estat gràcies a l'esforç dels grups de dones de diferents països que han posat a l'agenda internacional els drets de les dones com un dels grans reptes de la democràcia moderna i del desenvolupament humà. En són un exemple les conferències de Mèxic, Nairobi o Pequín. Una de les eines jurídiques més importants és la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW 1979). Així mateix, la Conferència Mundial de Drets Humans, celebrada a Viena el 1993, va afirmar que els drets de les dones també formaven part dels drets humans.

4. Stanko, E. 1990; Romito, 2007.

La Conferència de Viena va obrir un camí de reconeixement dels drets de les dones, necessari en el context de la Declaració Universal de Drets Humans de 1948 que havia invisibilitzat les dones, però era també una afirmació insuficient.

En els àmbits nacionals també assistim a un intent d'incorporar reivindicacions molt antigues mitjançant les lleis estatals i autonòmiques contra la violència de gènere, les lleis d'igualtat. Per primer cop, en les nostres històries jurídiques, estan apareixent lleis que inclouen els drets de les dones que durant segles van ser oblidats i sobretot la idea de revisar els nostres drets per poder crear una societat sense subordinació de gènere.

En aquest sentit, cal destacar que l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006 ha incorporat en els articles 19 i 41.

L'article 19 del nou Estatut regula els drets civils i socials entre els quals es troben els drets de les dones. L'article 19 posa fi a una tradició de fals universalisme dels drets de les dones i els homes a Catalunya.

1. Totes les dones tenen dret al lliure desenvolupament de llur personalitat i capacitat personal, i a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i de tota mena de discriminació.

2. Les dones tenen dret a participar en condicions d'igualtat d'oportunitats amb els homes en tots els àmbits públics i privats.

En l'art. 19.1 es descriuen diversos drets de les dones vinculats a l'autonomia i la lliure determinació: el lliure desenvolupament de la personalitat i la capacitat, el dret a viure amb dignitat, el dret a una vida sense explotació i maltractaments. I especialment destaca el reconeixement del dret a la seguretat. Aquesta referència als drets de les dones no és un referència redundant. Efectivament la Constitució i l'Estatut reconeixen el dret a la seguretat de les persones, però es tracta d'un reconeixement neutre que no posa de manifest l'especial importància que té el dret a la seguretat per a les dones. El nou Estatut emfatitza la dimensió de gènere que té aquest dret i altres.

2.2 L'EVOLUCIÓ DE L'ESTAT DE BENESTAR I DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES ANTIDISCRIMINATÒRIES

Els models jurídics tradicionals van voler adreçar les discriminacions des del paradigma de l'anivellament, posant les dones «en el lloc dels homes». Aquest model liberal va suposar no qüestionar si l'estructura de drets tenia trets sexistes i/o androcèntrics. Avui dia sabem que aquesta idea és insuficient i que ens cal reconsiderar el nostre model de relacions de gènere per posar fi a les discriminacions. Per exemple, no n'hi ha prou que les dones treballin en el mercat laboral com els homes si no modifiquem el fet que les dones són encara avui dia les persones que s'encarreguen principalment del treball domèstic, de reproducció, dels treballs de cura de menors i les persones grans. Ens cal replantejar en general el repartiment del treball productiu i reproductiu.

En els països del nord d'Europa fa més de vint anys que existeixen lleis d'igualtat,

per desenvolupar la igualtat de gènere. Aquestes lleis van néixer per adreçar un aspecte central dels models d'Estat del benestar, el dret a la igualtat d'homes i dones.

Els Estats de benestar europeus van reconèixer que la igualtat de drets entre homes i dones no es podia garantir amb els principis jurídics liberals: el lliure joc social no garanteix en les nostres societats la igualtat de gènere. Com en altres àmbits, els models de les democràcies socials europees pretenien garantir la igualtat de drets remonent els obstacles per la igualtat, tenint en compte les desigualtats socials i generant instruments per lluitar-hi en contra.

De la mateixa manera que els mecanismes de redistribució de riquesa, com els impostos, són inqüestionables en la societat democràtica actual, els mecanismes de lluita contra la desigualtat de gènere i de garantia de participació de les dones es van convertir en els anys vuitanta en mecanismes essencials de la vida democràtica del nord d'Europa.

L'Estat social i democràtic ha incorporat una noció substantiva de la igualtat que requereix mecanismes per a la seva realització (Barrère Unzueta 1997).

En els anys noranta les societats més avançades han fet un pas més en considerar que no només es tractava de lluitar activament contra la discriminació de les dones, sinó que per a garantir els drets iguals d'homes i dones cal canviar algunes estructures socials i jurídiques. Així, per exemple, la presència de les violències masculines en la vida de les dones és un obstacle per a la seva llibertat i igualtat. No es pot parlar d'autèntic dret a la llibertat de les dones en un món en què moltes no poden utilitzar determinats espais públics, o han de modificar les seves conductes/itineraris/costums per por a les agressions sexuals.

Les noves polítiques antidiscriminatòries a Europa no només impliquen garantir a les dones un accés igual a tots els drets, sinó repensar el contingut de drets per garantir a dones i homes totes les seves llibertats en igualtat. Aquest és l'objectiu de les estratègies de *gender mainstreaming* o de transversalització de les polítiques de gènere, la inclusió en les polítiques públiques i les estructures de drets de la dimensió de gènere, és a dir, la incorporació als nostres drets de les necessitats de tota la ciutadania, homes, però també dones.

2.3 LA COMPRENSIÓ MÉS COMPLEXA DEL DRET A LA IGUALTAT

Una de les grans qüestions dels últims vint anys en el món jurídic és la reflexió sobre la complexitat del dret a la igualtat (Barrère Unzueta 2004). Al llarg del segle xx els/les juristes van passar de treballar amb el concepte d'igualtat de tracte a incorporar-ne altres com el d'igualtat d'oportunitats i igualtat substantiva (Smith 1993). Les lleis d'igualtat de drets de dones i homes mostren aquesta transformació.

Entre les primeres lleis hi havia l'anglesa *Sex discrimination Act* de 1975 i la noruega *Gender Equality* de 1978. Avui dia la major part dels països europeus compten amb aquest tipus de legislació: la *Equal Status and Equal Rights of Women and Men* d'Islàndia (2000), la *Equal Opportunities Act* de Suècia (2000) o la *Gender Equality Act* de Dinamarca (2002).

En aquesta línia es troba la recent Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, així com les diverses lleis d'igualtat aprovades

per les diferents comunitats autònomes, entre d'altres la Llei 4/2004 per a la igualtat de dones i homes (Euskadi).

Aquestes lleis van començar com a preceptes per desenvolupar la igualtat de tracte, partint de la idea d'incorporar les dones al món públic del treball remunerat. Amb els anys s'han vist les insuficiències d'aquesta perspectiva ja que la incorporació de les dones al món públic no és només un problema de manca de presència femenina (Mackinnon 1995). La plena incorporació de les dones al món públic requereix diferents elements, entre d'altres:

- a) la transformació del món privat, repartint el treball domèstic i reproductiu que majoritàriament encara fan les dones;
- b) la reconfiguració del món públic per adaptar-lo a unes relacions d'igualtat entre homes i dones (paritat, igualtat en la presa de decisions), i
- c) la desaparició de la violència de gènere en l'àmbit públic i privat.

S'ha passat així de lleis que només pretenien incorporar les dones, sumar les dones, sense canviar les nostres formes de vida, a lleis que parlen de canvis socials per a dones i homes. Les lleis d'igualtat no són avui en dia lleis per afavorir les dones, són lleis per situar les dones en l'estructura de drets, per transformar l'estructura de drets de manera que eviti la discriminació sexual. Però són també lleis per situar els homes en àmbits en què estan poc presents, com la cura dels fills i filles i les persones grans; per transformar un model de masculinitat vinculat a la violència i l'autoritat. Són lleis, per tant, per transformar les relacions de gènere, la nostra comprensió del que ha estat ser dona i ser home.

El principi d'igualtat és un concepte complex i, per tant, no es pot sostenir la idea que, per eliminar la desigualtat sexual, només caldria incorporar les dones a l'estructura de drets en les mateixes condicions que els homes. Els moviments socials han posat de manifest que les exclusions socials de grups socialment desfavorits no són problemes individuals que poden ser únicament definits com a situacions de discriminació. La discriminació dels individus és normalment un símptoma de l'existència d'un problema de desigualtat social.

La finalitat última de la legislació i de les pràctiques jurídiques ha de ser construir un nou model de ciutadania que sigui capaç de reconèixer i garantir els drets de les dones i que faci possible una societat no androcèntrica que, entre altres coses:

- redistribueixi l'anomenat treball productiu i reproductiu entre dones i homes de manera igualitària i d'acord amb les seves necessitats;
- reconfiguri el temps i els treballs per a possibilitar el lliure desenvolupament dels drets;
- garanteixi el dret de totes les dones a una vida lliure de violència;
- afirmi el dret de les dones al propi cos i als drets sexuals i reproductius, etc.

En aquesta línia de construcció d'un nou model de drets i de justícia trobaríem exemples molt vinculats: les polítiques públiques i lleis contra les violències masculistes i les polítiques públiques i lleis per garantir el dret a la seguretat d'homes i dones.

El dret a una vida lliure de violències de gènere és un dels elements imprescindibles per a reconfigurar el dret a la seguretat.

En l'apartat següent comentaré com la reconfiguració d'aquests dos drets des de la perspectiva de gènere és un element essencial per construir les societats democràtiques del segle XXI.

3. LA SEGURETAT I EL DRET A UNA VIDA LLIURE DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE

La lluita contra la violència envers les dones s'ha transformat des de l'aparició de la Llei orgànica 1/2004 de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, així com de les diverses lleis autonòmiques, entre les quals la Llei catalana, 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masculista.

La LO 1/2004 contra la violència de gènere no representa un punt final, sinó un punt d'inici per a una reflexió sobre la violència de gènere.⁵ Un element que ha permès començar a posar en contacte els debats feministes i els debats jurídics.

Sens dubte, una de les novetats més importants de la llei ha estat la incorporació del concepte de *violència de gènere* i d'una anàlisi de la violència de gènere com a manifestació de la desigualtat de poder entre homes i dones.

La Llei de 2004 trenca amb la terminologia del dret penal espanyol que havia centrat la seva atenció en l'anomenada violència domèstica i/o familiar i que confonia la violència envers les dones amb altres violències que tenen lloc a l'àmbit familiar.

S'utilitza ara una terminologia diferent i es parla de «violència de gènere» (i no de «violència familiar») però, sorprenentment, no es tenen en consideració totes les possibles manifestacions de violència de gènere que han estat definides pels moviments de dones i els organismes internacionals com l'ONU, el Consell d'Europa i la Unió Europea. És a dir, la llei segueix treballant només amb la idea de violència familiar, aquesta vegada centrada en la violència vers les dones i els menors, en l'àmbit familiar (Bodelón 2005 i 2007).

Aquest plantejament conceptual, a més, comporta gravíssimes conseqüències pràctiques. Per exemple, en la Llei es parla de mesures educatives, però, com es pot intervenir en les escoles pensant únicament en la qüestió de la violència vers les dones en l'àmbit familiar sense incloure altres aspectes de les violències com les agressions sexuals o l'assetjament sexual a la feina?

D'aquesta manera s'ha fragmentat el tractament jurídic de les diverses violències de gènere, privilegiant la violència intrafamiliar, però al mateix temps s'ha enfosquit el marc teòric jurídic internacional que indicava un origen comú de totes les violències contra les dones, la desigualtat social de les dones.

Davant d'aquesta deficiència conceptual i política de la llei estatal, destaca la Llei catalana 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència

5. Añón, M. J. i Mestre, R. 2005; Laurenzo, P. 2005; Marquedà, M. L. 2006.

masclista, que ha apostat per un concepte global de violències masclistes, en la línia de les recomanacions internacionals. Els articles 4 i 5 recullen les formes i els àmbits de la violència masclista més enllà de la violència en l'àmbit de la parella. Aquest apropament mostra que la violència patida per les dones té nombroses manifestacions, que la seva seguretat és vulnerada de formes diverses, entre les quals l'article 4 estableix:

Article 4

Formes de violència masclista

1. Als efectes d'aquesta llei, la violència masclista es pot exercir d'alguna de les formes següents:

- a) Violència física: comprèn qualsevol acte o omissió de força contra el cos d'una dona, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany.
- b) Violència psicològica: comprèn tota conducta o omissió intencional que produeixi en una dona una desvaloració o un patiment, per mitjà d'amenaques, d'humiliació, de vexacions, d'exigència d'obediència o submissió, de coerció verbal, d'insults, d'aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.
- c) Violència sexual i abusos sexuals: comprèn qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, inclosa l'exhibició, l'observació i la imposició, per mitjà de violència, d'intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.
- d) Violència econòmica: consisteix en la privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic d'una dona i, si escau, de llurs filles o fills, i la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l'àmbit familiar o de parella.

Una altra de les qüestions que més s'ha destacat de la llei estatal és que després d'anys de tractament assistencialista a les dones que pateixen violència de gènere, s'articula un conjunt de drets de les dones víctimes. Es parla de «drets de les dones víctimes de violència» i, en aquest sentit, es realitza un canvi històric molt important, ja que fins ara s'havia treballat només des d'una perspectiva vergonyosa d'assistencialisme.

Efectivament, parlar de drets de les dones víctimes de violència és un salt qualitatiu i indica que ens trobem davant de vulneracions de drets fonamentals i que mostra la importància d'incloure en el marc universalista dels drets els drets de les dones. A partir d'aquí se'ns plantegen algunes qüestions. Quines són les dones víctimes de violència titulars dels drets que reconeix la llei? Són totes? Només algunes?

El reconeixement del dret a una vida lliure de la violència hauria de ser el punt de partida, ja que aquest dret serveix tant a les dones que actualment són víctimes com a aquelles que poden ser-ho. Articular drets davant la violència de gènere ens remet, en un primer moment, a reconsiderar els drets de les dones en les nostres societats.

En aquest sentit, la llei de 2004 és sens dubte un inici però és incompleta en la mesura que no conté el reconeixement del dret a una vida lliure de la violència. A més, el reconeixement de drets és incomplet perquè està vinculat i condicionat, de manera pràctica i conceptualment, a la sol·licitud d'una ordre de protecció i/o denúncia.

Les enquestes de victimització ens indiquen que estem treballant amb un percentatge molt baix de les dones que pateixen violència i que n'hi ha molt poques que denuncien la situació de violència. Això significa que la majoria de dones que pateixen violència no tenen accés als drets reconeguts i enumerats a la Llei i, aquest aspecte representa sens dubte un problema pràctic molt important.

Aquesta limitació és una de les qüestions que ha estat abordada per diferents lleis autonòmiques. A Catalunya, en particular, s'ha elaborat la Llei 5/2008, esmentada més amunt, que pretén canviar aquesta situació i augmenta les formes d'acreditar la situació de violència amb instruments no penals. Efectivament, la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista crea un nou sistema més ample d'acreditació de les situacions de violència en relació amb alguns dels drets establerts en la llei catalana. Concretament en l'article 33 inclou entre els mecanismes d'acreditació de la violència:

- e) L'informe dels serveis públics amb capacitat d'identificació de les situacions de violència masclista. Es reconeix aquesta capacitat als serveis socials d'atenció primària, als serveis d'acolliment i recuperació, als serveis d'intervenció especialitzada i a les unitats especialitzades dins les forces i cossos de seguretat.
- f) L'informe de l'Institut Català de les Dones.
- g) Qualsevol altre mitjà establert per disposició legal.

El dogma positivista de la neutralitat del dret fa temps que va ser criticat i les conseqüències d'això ens haurien de conduir a plantejar la necessitat que qualsevol intervenció jurídica a favor dels drets de les dones requereix el qüestionament de molts dels instruments i praxis jurídiques clàssiques. Des d'aquesta perspectiva podríem preguntar-nos, per exemple, si les dones que acudeixen a la justícia després de la nova Llei 1/2004 senten garantits els seus drets més enllà de la lletra de llei, en les praxis judicials, jurídiques i policials. Podríem preguntar-nos si més enllà de les importants millores que hi ha hagut no es continuen produint noves formes de vulneració dels seus drets, d'indefensió, d'estigmatització.

4. CAP A UN CONCEPTE DE SEGURETAT NO ANDROCÈNTRIC

Des de fa uns quants anys en l'àmbit internacional i europeu s'han promogut diverses cartes i declaracions de drets que assenyalen la necessitat de reconsiderar el dret a la seguretat des de la perspectiva de gènere. Així, per exemple, la Declaració de Mont-real sobre la seguretat de les dones (2002).

També altres cartes de drets han incorporat la necessitat de reconèixer la perspectiva de gènere en l'àmbit de la seguretat, com la Carta europea per a la igualtat

de dones i homes en la vida local, elaborada i promoguda pel Consell de Municipis i Regions d'Europa i que afirma:

Article 21. La seguretat

1. El/la signatari/ària reconeix el dret de totes les dones i de tots els homes a la seguretat de la seva persona i la llibertat de moviments i que aquests drets no puguin ser plenament o igualment exercits, tant en l'àmbit públic como en el privat, quan les dones i els homes són víctimes de la inseguretat o la veuen amenaçada.

2. El/la signatari/ària reconeix, a més, que les dones i els homes, en part a causa d'obligacions i de formes de vida diferents, sovint han d'afrontar problemes diferents relatius a la seguretat i que aquests han de ser tractats de forma conseqüent.

El problema de la seguretat urbana s'ha articulat de moltes maneres diferents, però s'ha d'abordar com a dret de dones i homes. En els anys noranta diversos estudis i polítiques públiques van fer coneguda una afirmació: una ciutat segura per a les dones ho és també per a tothom, mentre que una ciutat segura per als homes no ho és per a tothom. Aquest lema volia mostrar que les concepcions tradicionals del dret a la seguretat, pensades des d'un ideal de ciutadà home, no havien inclòs els tipus d'inseguretats més patides per les dones, com les violències masclistes.

Pel que fa a la violència cap a les dones és important remarcar que aquesta és la causa principal de la inseguretat de les dones. Cal destacar que hi ha diverses formes de violència, des de la conjugal, la psicològica, l'assetjament sexual i psicològic, els abusos sexuals, l'exhibicionisme, les agressions, l'explotació per finalitats de prostitució. Sabem que la xifra negra és especialment baixa en aquest tipus de delictes que impliquen violències masclistes (Larrauri 2007).

Aquesta elevada xifra negra en les violències masclistes és un dels elements que explica l'elevada inseguretat subjectiva de les dones. Efectivament les dones no apareixen en les estadístiques com les principals víctimes dels delictes, però la seva sensació d'inseguretat és sovint molt alta. Un dels factors que expliquen aquesta inseguretat és l'elevada xifra negra, però també el que algunes expertes han denominat un problema de reconeixement de les vulneracions patides per les dones (Stanko 1993).

Fa uns quants anys s'hauria considerat inexplicable per què les dones se senten molt sovint insegures en l'entorn laboral o en la seva llar. L'assetjament sexual a la feina no tenia nom ni era socialment reconegut. Avui en dia sabem que l'assetjament sexual a la feina afecta en molts països més del 50% de les dones en algun moment de la seva vida laboral.

Tenim per tant dos problemes, la xifra negra i les dificultats històriques per identificar les vulneracions de drets de les dones.

La inseguretat de les dones, per tant, incideix negativament en les seves vides i és per aquest motiu que un elevat nombre d'organismes estan intervenint per garantir el dret a la llibertat i a la seguretat de les dones.

Hi ha dues grans tendències d'intervenció: d'una banda, la seguretat mitjançant la dependència i les restriccions i, de l'altra, la seguretat mitjançant l'autonomia i la llibertat.

4.1 LA SEGURETAT MITJANÇANT LA DEPENDÈNCIA I LES RESTRICCIONS

És l'anomenat enfocament paternalista. Es caracteritza per convèncer les dones que no tenen raó de tenir por i conseqüentment les responsabilitza de la seva inseguretat, i també les culpabilitza en cas que es produeixi alguna mena d'incident. A més fomenta la dependència de la protecció, de manera que evita que la dona pugui valdre's per si mateixa i vincula les seves actuacions a terceres persones. El que proposa és canviar les creences de les dones i el seu comportament.

Aquesta tendència relaciona la inseguretat únicament amb les estadístiques sobre els delictes reportats i conté missatges contradictoris com ara: mentre dona instruccions per actuar en cas de sentir-se insegures, diu que no tenen per què tenir por. Quant al paper que han de dur a terme els agents d'intervenció és el de protectors i posseïdors de les solucions.

4.2 LA SEGURETAT MITJANÇANT L'AUTONOMIA I LA LLIBERTAT

És el que es coneix com la perspectiva d'autonomia o d'apoderament. Estableix els lligams entre la inseguretat, la violència cap a les dones i les desigualtats existents respecte d'aquestes. Compta amb les forces i les capacitats de les dones per superar la por que raonablement tenen.

Aquesta teoria es basa en l'experiència de les dones en matèria d'intervenció. Destaca la responsabilitat dels homes i de la comunitat i considera que les dones tenen les solucions a aquesta inseguretat, que fa sentir-les insegures en el seu mateix entorn. Pel que fa a les funcions que desenvoluparan els agents d'intervenció són de suport i acompanyament.

5. CONCLUSIONS

Podem afirmar que entendre la seguretat des de la perspectiva de l'autonomia i la llibertat és desenvolupar el dret a la seguretat amb perspectiva de gènere.

Quan parlem del dret a la seguretat amb perspectiva de gènere no estem només especificant o afegint nous drets a les declaracions de drets, a les constitucions, estem també revisant profundament què entenem per seguretat des d'una perspectiva inclusiva de totes les persones, dones i homes.

Els nous continguts dels drets que s'estan desenvolupant, com el dret a la seguretat amb perspectiva de gènere, el dret a una vida lliure de violència de gènere, el dret al propi cos, els drets reproductius, estan renovant profundament el pensament jurídic i impliquen posar en les nostres vides una manera diversa de pensar els problemes, de crear un marc de relacions i de pràctiques nou.

BIBLIOGRAFIA

- AÑÓN, M. J.; MESTRE, R. «Violencia sobre las mujeres: discriminación, subordinación y derecho». A: BOIX, J.; MARTÍNEZ, E. *La nueva ley contra la violencia de género*. Madrid: Iustel, 2005.
- BARRÈRE UNZUETA, M. A. *Discriminación, derecho antidiscriminatorio y acción positiva a favor de las mujeres*. Madrid: Cuadernos Cívitas, 1997.
- BARRÈRE UNZUETA, M. A. «De la acción positiva a la discriminación positiva». *Jueces para la Democracia*, 51: 26-51, 2004.
- BARTLETT, K.; KENNEDY, R. *Feminist Legal Theory*. Oxford: Westview Press, 1991.
- BODELÓN, E. *Igualdad y diferencia en los análisis feministas del derecho* [tesis doctoral]. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 1999.
- BODELÓN, E. «Les polítiques públiques contra la violència de gènere». A: GETE-ALONSO, C. (coord) *Dona i violència*. Barcelona: Càlamo, 2005, p. 37-57.
- BODELÓN, E.; FERNÁNDEZ, M. *Les dones i els drets*. Barcelona: Institut Català de les Dones, 2007.
- MACKINNON, C. *Hacia una teoría feminista del Estado*. Madrid: Ed. Càtedra, col. «Feminismo», 1995.
- MAQUEDA, M. L. «La violencia de género: entre el concepto jurídico y la realidad social», *Artículo 14*, 2006, p. 4-16.
- MESTRE, R. *La caixa de Pandora*. València: PUV, 2006.
- LARRAURI, E. *Criminología feminista*. Madrid: Trotta, 2007.
- LAURENZO, P. «La violencia de género en la ley integral: valoración político-criminal». *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, núm. 7, 2005.
- PITCH, T.; VENTIMIGLIA, C. *Che genere di sicurezza. Donne e uomini in città*. Milà: FrancoAngeli, 2001.
- ROMITO, P. *Un silencio ensordecedor. La violencia ocultada contra mujeres y niños*. Madrid: Ed. Montesinos, 2007.
- SMITH, P. [ed] *Feminist Jurisprudence*. Nova York: Oxford University Press, 1993.
- STANCKO, E. *Everyday Violence*. Londres: Pandora Press, 1990.
- STANCKO, E. «Ordinary Fear: Women, Violence and Personal Safety». A: BURT, P.; MORAN, E.G. *Violence against Women*. Newbury Park: Sage, 1993, p. 155-164.